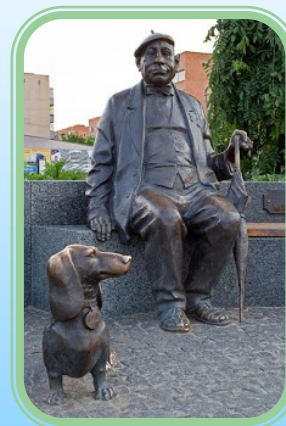

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. В. Г. Короленка

КРАЄЗНАВЧО-БІБЛІОТЕЧНИЙ ТУРИЗМ

Методичний poradник бібліотекаря

Вип. 4

Чернігів
2020

ПЕРЕДМОВА

Сучасна публічна бібліотека переживає глибокі трансформаційні процеси часто негативного характеру – зменшення читачів, скорочення основних показників діяльності, закриття бібліотек тощо. В суспільстві точаться суперечки про роль бібліотеки як соціального інституту. Побутує думка про нежиттєздатність традиційної бібліотеки і необхідність модернізації її роботи. У зв'язку з цим серед бібліотечних фахівців актуалізувалася потреба в адекватному позиціюванні себе в громаді, необхідність пошуку свого місця в інформаційній інфраструктурі соціуму, розробці та впровадженні нових бібліотечних послуг / продуктів.

У четвертому виданні методичного poradnika бібліотекаря «Краєзнавчо-бібліотечний туризм» ми пропонуємо бібліотечним фахівцям розглянути краєзнавчий туризм як перспективний напрямок роботи. Для його реалізації бібліотечні заклади мають краєзнавчі ресурси та багатий досвід культурно-просвітницької й пошуково-дослідницької діяльності. Саме це дозволяє їм надавати інформацію працівникам турагентств для розробки краєзнавчих екскурсійних екологічних стежок, туристичних маршрутів, проведення екскурсій, а також створювати при книгозбірнях музеї, музейні куточки, кімнати тощо.

У цьому випуску ми дізнаємося про поняття, види та основні функції туризму; навчимося переносити здобуті знання на бібліотечне тло; дізнаємося як створити якісний путівник, організувати цікаву екскурсію; ознайомимося зі світовим та вітчизняним досвідом практики краєзнавчого туризму в бібліотечних закладах.

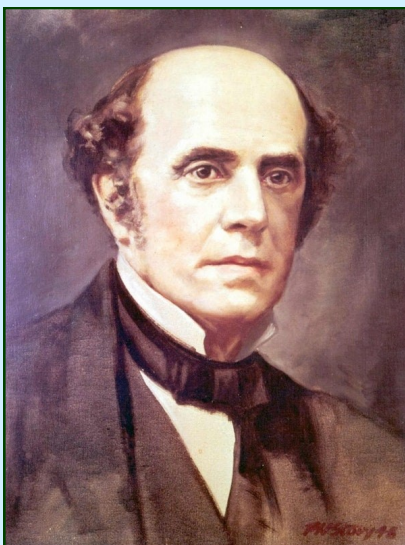
ТУРИЗМ: ІСТОРИЧНА ДОВІДКА, ФУНКЦІЇ, РІЗНОВИДИ

Існує багато поглядів на туризм. Згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації, **туризм** є похідним від французького «tour», що перекладається як «прогулянка, поїздка», і являє собою подорож у вільний час, один з видів активного відпочинку.

За Н. Ф. Реймерсом, **туризм** – це будь-яка подорож з метою відпочинку і знайомства з новими регіонами та об'єктами. О. О. Бейдик дає наступне пояснення цього терміну: «**туризм** – це форма масового подорожування та відпочинку з метою ознайомлення з навколишнім середовищем, що характеризується екологічною, освітянською та іншими функціями».

Загалом історію розвитку туризму можна розділити на **чотири основні етапи**:

1. Початковий етап розвитку туризму (від найдавніших часів до 1841 року);
2. Етап становлення організованого туризму (з 1841 року до 1914 року);
3. Формування індустрії туризму (з 1914 року до 1945 року);
4. Етап масового туризму та глобалізації туристичної індустрії (з 1945 року до наших днів).

Портрет Томаса Кука

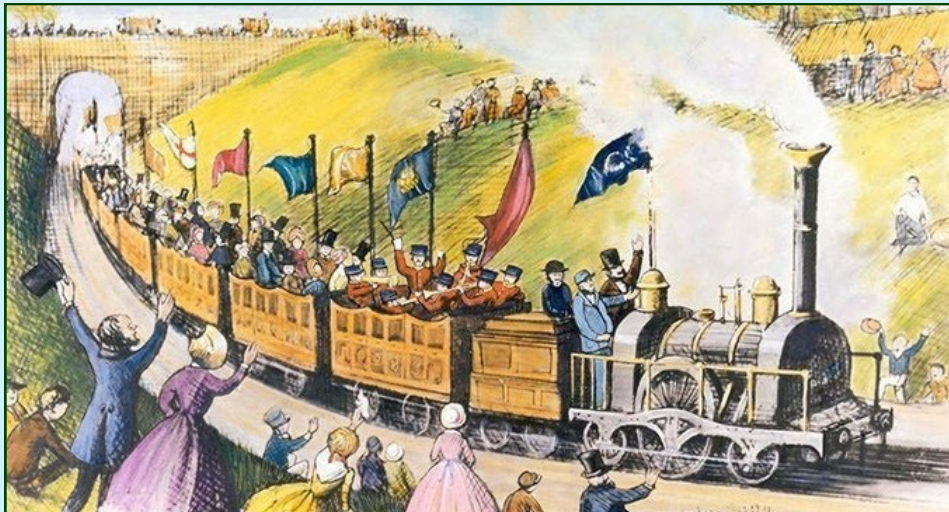
Цілком очевидно, що попередницею сучасної туристичної подорожі була будь-яка мандрівка, яку здійснювали наші предки. У стародавньому світі основними мотивами подорожей були: торгівля, загарбання нових територій, паломництво, пізнавальні потреби, лікування, розваги.

Поширеними засобами пересування були водний транспорт та коні, але більшість подорожніх пересувалася пішки.

Основоположником туристичної діяльності в сучасному розумінні є **Томас Кук**. Виходець зі злиденної англійської сім'ї започаткував усе, що стоїть за цією діяльністю: маршрути, квитки, готелі, путівники, дорожні чеки. А починалося все

прозаїчно. Кук, будиши бідним баптистом, оголосив війну алкоголізму та палінню. Пили тоді багато. Робітники у великих промислових містах майже поголовно напивалися до нестями дешевим джином. Саме п'яниць та курців він зробив першими туристами.

Боротьба з пияцтвом стала одним з головних напрямків діяльності Кука. Його одногласно обрали секретарем щойно створеного в Харборафі Товариства тверезості. Проповідуючи тверезість у Харборафі та околицях, Кук навернув у свою віру безліч людей, проте йому здавалось, що він робить недостатньо. Тоді Кук вирішив найняти потяг, щоб відвезти на ньому «друзів тверезості» з Лейстера до Лафборо на кварталний з'їзд асоціації тверезників південних графств центральної Англії. Кук жваво описав свій план секретареві залізничного товариства Джону Фоксу Белу і зацікавив його своїм ентузіазмом. Бел оплатив Куку попередні витрати. Два тижні пішло на організацію заходу: необхідно було домовитись про культурну програму і харчування в Лафборо, надрукувати та розповсюдити рекламні плакати та квитки. Спеціальні запрошення були розіслані в Нотінгем, Дербі та інші міста. 5 липня 1841 року 570 «друзів тверезості» сіли в дев'ять відкритих вагонів.

Поїздка товариства тверезості Кука

Успіх цієї подорожі надихнув Кука на нові кроки.

Наступною ціллю ентузіаста стала боротьба з палінням. У листопаді 1842 року сім'я Кука переїхала до Лейстера. Тоді ж його дружина відкрила готель, в якому замість алкогольних напоїв продавався сік. І всюди висіли таблички: «Палити заборонено».

Влітку 1845 року Томас Кук організував першу розважальну подорож, без проповідей та утримань, на спецпоїзді з Лейстера до Ліверпуля і назад.

Намагаючись зробити свої тури комфортними і цікавими для своїх клієнтів, Кук видав у 1845 році «Довідник для мандрівника» про подорожі із Лейстера у Ліверпуль.

У 1846 році Кук поїхав до Шотландії, щоб розробити маршрут для любителів творчості Вальтера Скотта та Роберта Бернса. Їх читав і цитував майже кожен мешканець Великої Британії. Розрахунок безпомилковий: фанатичний читач обов'язково забажає «доторкнутися руками» до казкового світу улюблених творів. Кук був першим, хто це зрозумів і втілив у життя цю ідею, одну з найкасовіших ідей майбутнього туристичного бізнесу. Після видання путівника по Шотландії Кук у першому ж потязі відвіз 350 осіб.

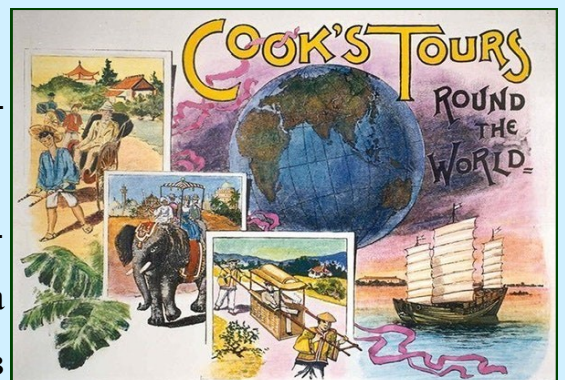
Освоївши маршрути по Шотландії, Ірландії, Північному Уельсу, острову Мен, Кук пішов далі. Він запропонував кільком великим землевласникам центральної Англії відкрити їхні замки та парки простим людям для огляду.

У 1847 році була створена туристична фірма Thomas Cook and Son («Томас Кук і син»), яка проіснувала до початку XXI століття.

Одним з перших американських клієнтів компанії був Марк Твен, який описав свої подорожі в подорожніх нотатках «Простаки за кордоном» і «Пішки по Європі». М. Твен був так захоплений агентством, що порекомендував президенту Гранту скористатися послугами фірми.

У 1872 році Кук організував перший навколосвітній круїз, в якому взяли участь 10 осіб.

З розповсюдженням у XX столітті комунікаційних засобів і зі збільшенням моторизації та зростанням добробуту туризм став одним з головних елементів відпочинку і важливим факто-

Обкладинка брошури з рекламою навколосвітньої подорожі

ром життя з суспільного, господарського і культурного погляду.

Роль туризму в сучасному світі визначається передусім тим, що він є частиною соціальної сфери, виконуючи функції соціального характеру:

- 1) туризм являє собою вид відпочинку, сприяє відновленню сил і працездатності людини, психофізіологічних ресурсів суспільства;

- 2) туризм сприяє раціональному використанню вільного часу людини;
- 3) важливу роль туризм виконує у сфері зайнятості й підвищенні життєвого рівня місцевого населення;
- 4) туризм можна вважати екологічно безпечною сферою діяльності людини;
- 5) туризм збагачує соціально-економічну інфраструктуру і міжрегіональну співпрацю країн, держав і народів.

Виділяють декілька підходів до класифікації туризму.

За джерелом фінансування:

- Соціальний
- Комерційний

За розташуванням:

- Гірський
- Сільський
- Водний
- Приміський

За інтенсивністю потоку:

- Постійний
- Сезонний
- Епізодичний

За метою поїздки:

- Оздоровчий
- Розважальний
- Подієвий
- Професійно-діловий
- Науково-пізнавальний
- Спортивний відпочинок
- Шоп-тури
- Пригодницький (екстремальний)
- Паломницько-релігійний
- Ностальгічний
- Екотуризм
- Екзотичний
- Елітарний

За способом пересування:

- Пішохідний
- Залізничний
- Авіаційний
- Велосипедний
- Морський
- Лижний
- Річковий
- Гужовий
- Автотуризм
- Змішаний

КРАЄЗНАВЧИЙ ТУРИЗМ У БІБЛІОТЕЧНОМУ ФОРМАТІ

У наш час значно зріс інтерес читачів до історії як рідного краю, так і України в цілому, що стало поштовхом для відродження бібліотечного краєзнавства, яке у поєднанні з туризмом відкриває для людей широкі можливості для вивчення історії, побуту, традицій, культури свого та інших народів. Бібліотеки, як заклади культури, інтегруються у сферу туризму через популяризацію літератури з історії рідного краю, його етнічні, мовні, культурні надбання, традиції, творчість талановитих людей, допомагають громаді у пізнанні старожитностей регіону. Цікаві маршрути та різноманітні екскурсії формують естетичний смак, розвивають інтелект, допомагають краще пізнати світ.

У сучасному світі туризм є дієвим сектором індустрії дозвілля і розваг, засобом використання вільного часу та проведення змістовного дозвілля. Останнім часом процес взаємодії туризму і бібліотек набуває ширшого значення для громади, адже це дозволяє вирішити декілька важливих завдань: виконати навчально-просвітницьку і виховну функцію; забезпечити дозвіллеві та рекреаційні потреби населення; сприяти розвитку туристичного бізнесу і залученню інвестицій у розвиток регіону тощо. Ці завдання є комплексними, вимагають системних зусиль влади, населення краю і бібліотеки – інформаційного центру як для місцевих мешканців і туристів, так і для підприємців туристичної сфери чи екскурсоводів.

Сфери співпраці і розвитку туристичних послуг дуже широкі і можуть базуватися саме на розвинутій краєзнавчій функції і значному досвіді краєзнавчої діяльності бібліотек. Слід констатувати, що наявність краєзнавчих ресурсів бібліотек та ґрунтовна дослідницька робота бібліотек щодо вивчення історії, традицій окремого регіону може стати основою для ініціювання і запровадження нових послуг для місцевої громади, гостей та туристів.

Краєзнавчо-бібліотечний туризм дозволяє:

- створювати і розробляти різноманітні туристичні маршрути, зокрема інтерактивні, що ґрунтуються на краєзнавчих ресурсах та краєзнавчих розвідках бібліотек;

- формувати різноманітні електронні бази даних про цікаві й унікальні туристичні об'єкти, туристичну інфраструктуру регіону (готелі, транспорт, розважальні заклади, музеї тощо);
- збирати матеріал про визначних особистостей регіону, запис спогадів місцевих жителів;
- підготовку літописів про розвиток регіону;
- накопичувати та збирати експозиції для формування музеїв на селі, в місті, музейних кімнат при бібліотеках, зокрема, створення віртуальних музеїв;
- створювати різноманітні фотогалереї, віртуальні тури по місцевих музеях, цікавих історичних місцях тощо;
- надавати туристам довідково-інформаційні послуги в туристичній сфері як у бібліотеці, так і онлайн;
- організовувати онлайн-дискусії та групи в соціальних мережах щодо обговорення історії краю, розвитку різних видів туризму, блогів та сайтів, що представляють туристичну привабливість регіону тощо;
- співпрацювати з туристичними фірмами щодо ініціювання нових туристичних маршрутів та допомагати екскурсоводам у змістовному наповненні екскурсій;
- сприяти забезпеченню змістовного відпочинку та створення рекреаційних і дозвіллевих зон у бібліотеках;
- популяризувати зелений туризм, сприяти самоорганізації сільських садиб, як можливість додаткового заробітку для сільського населення;
- навчати та інформувати власників садиб щодо основ ведення туристичної діяльності, законодавчої бази;
- поширювати інформацію про потенціал сільських територій та можливі послуги для відпочинку;
- надавати інформацію власникам садиб про історію свого села, звичаї і традиції, легенди, цікаві місця краю;

- організовувати семінари, практикуми, тренінги для початківців, що мають бажання займатися туристичним бізнесом;
- залучати волонтерів та громадські організації до екскурсійної роботи;
- надавати доступ до інтернету туристам та використання скайп-технології для спілкування з рідними під час туристичних подорожей.

Методика проведення екскурсії – це вміння показати знакові місця, пам'ятки історії і культури, вміння розповісти про них, про пов'язані з ними події.

Екскурсія (від лат. «excursio» – «поїздка») – колективне відвідування музею, пам'ятного місця, виставки, підприємства тощо; поїздка, прогулянка з освітньою, науковою, спортивною або розважальною метою. Екскурсії можуть бути як самостійною діяльністю, так і частиною комплексу туристських послуг.

Простір великого міста дозволяє бібліотечним фахівцям варіювати з вибором виду екскурсій – можна використовувати як оглядові, так і тематичні екскурсії (наприклад, *«Історичний центр міста Ніжин»*, *«Архітектура Чернігова»*), обмежувати екскурсії територіально (окремим районом, вулицями, площами тощо).

Тематичні екскурсії можуть бути присвячені військово-історичним подіям, етнографії, літературі, культовим спорудам, природі, екології тощо. Найбільший інтерес представляють історико-краєзнавчі екскурсії.

До них можна розробити тексти і буклети з картами екскурсійних маршрутів. Цікавий досвід бібліотек, які використовують інтерактивні форми. Наприклад, гра «ВП-ГІД». Учасникам гри пропонується спробувати себе в ролі гід-екскурсовода. У його завдання входить розробка свого маршруту для важливого гостя. Маршрути користувачів можуть бути оформлені у вигляді путівників, буклетів, слайдів, відео-презентацій тощо. Ці роботи можуть скласти краєзнавчу колекцію.

За формою проведення виділяють:

- Віртуальні екскурсії – це уявні відвідування об'єктів з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій.
- Реальні – традиційні екскурсії з читачами і бібліотекарем-екскурсоводом (у приміщенні бібліотеки).
- Інтерактивні екскурсії з казковими героями і ляльковим театром (у приміщенні бібліотеки).

- Краєзнавчі екскурсії з бібліотекарем-екскурсоводом поза стінами бібліотеки (вулицями міста тощо).

Екскурсійна діяльність бібліотек може поділятися на такі **види**:

- Пізнавальна – ознайомлює з природними та історико-культурними пам'ятками населеного пункту.
- Літературна – відвідування місць, пов'язаних із життям і творчістю місцевого письменника; організація літературних семінарів, читань, лекцій.
- Історична – повідомляється фактичний матеріал про археологію, міфологію, історію краю з одночасною демонстрацією пам'яток минулого.
- Військово-патріотична – відвідування місць бойових дій, пам'ятних меморіалів, музеїв тощо.
- Екологічна – ознайомлення туристів з природними цінностями краю.
- Культурна (театральна, бібліотечна) – знайомство з театрами, пам'ятниками акторам, режисерам; екскурсії бібліотеками.
- Релігійна – відвідування релігійних центрів, в яких туристи матимуть змогу побачити культові пам'ятки, відвідати богослужіння.
- Етнографічна – ознайомлення туристів з народними традиціями, звичаями, обрядами, творчістю краю.
- Подієва – привертає увагу туристів до якоїсь події: фестивалю, ярмарки, змагань, днів села, міста тощо.
- Сільська – створює умови для задоволення потреб туристів в активному відпочинку, який сприяє зміцненню здоров'я, долученню до культурних та історичних цінностей сільських населених пунктів.
- Віртуальна – знайомство з пам'ятками краю за допомогою відеопрезентацій, відеороликів, викладених на сайті бібліотеки.

Алгоритм підготовки віртуальної екскурсії

- Визначення мети і завдань екскурсії.
- Вибір теми.
- Відбір літератури і складання бібліографії.

- Визначення джерел екскурсійного матеріалу.
- Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів.
- Сканування фотографій або інших ілюстрацій, необхідних для представлення проекту.

- Складання маршруту екскурсії на основі відеоряду.
- Підготовка тексту екскурсії
- Визначення техніки ведення віртуальної екскурсії.
- Показ екскурсії.

У невеликих населених пунктах доцільніше проводити оглядові екскурсії. Виняток становлять території, що володіють багатою історико-культурною спадщиною та природним розмаїттям. За наявності транспортних засобів маршрут екскурсії може включати відвідування декількох населених пунктів, характеристику різних об'єктів.

Оглядова екскурсія містом може включати характеристику наступних підтем:

1. Приналежність населеного пункту до визначеного району, області (можливо демонстрація герба району та символіки населеного пункту).
2. Аналіз назви населеного пункту (походження назви, підходи до її трактування, варіанти назви при перейменуванні).
3. Історія створення населеного пункту (дата заснування або перша згадка в архівних документах, історія заселення).
4. Статистичні дані про населений пункт (кількість жителів, вулиць тощо).
5. Коротка характеристика природно-кліматичних умов, основних географічних об'єктів (річок, озер, гір тощо), корисних копалин, флори і фауни краю.
6. Характеристика основних соціальних об'єктів (шкіл, лікарень, промислових і сільськогосподарських підприємств, музеїв, клубів, бібліотек, громадських і творчих об'єднань та ін.).
7. Основні вулиці, площі, провулки (виникнення топонімів, історичні та сучасні назви, місцеперебування).
8. Характеристика місцевих пам'яток архітектури (історія, стиль), будівель, культових споруд (церков, мечетей тощо), проєктувальні та естетичні особливості місцевих будинків.

9. Пам'ятники, обеліски, меморіальні дошки.

10. Видатні земляки (уродженці та діячі краю), відвідування села відомими людьми.

11. Роль і місце населеного пункту в історії регіону, країни.

12. Проблеми і перспективи розвитку населеного пункту.

Екскурсії можуть бути доповнені організацією зустрічей з відомими земляками, старожилами, активною популяризацією ресурсів бібліотеки за допомогою демонстрації краєзнавчих документів, поширення рекомендаційних списків краєзнавчої літератури та буклетів.

Під час організації екскурсії варто пам'ятати про часові межі. Оптимальна тривалість екскурсії має бути 2-3 години, а кількість переглянутих екскурсійних об'єктів – 15-20. Якщо цих показників не дотримуватись, то туристи стомляться через занадто тривалу екскурсію і втратять цікавість.

Розвиток у бібліотеках екскурсійної роботи формує привабливість бібліотеки для жителів, розкриває зміст і сенс діяльності бібліотеки, показуючи невичерпні можливості книжкового багатства, слугує засобом формування інформаційної культури, задоволення інтелектуальних потреб екскурсантів-користувачів, сприяє просуванню книги та читання, залученню до бібліотек нових читачів.

СВІТОВИЙ ДОСВІД

Практика роботи закордонних бібліотек свідчить про накопичений значний досвід у сфері туризму. Наприклад, Національна бібліотека Білорусі активно співпрацює з турфірмами, а також сама приваблює туристів. Бібліотека має кілька розроблених екскурсійних маршрутів (основний розрахований на 45 хв). Екскурсоводи – досвідчені й освічені співробітники бібліотеки. Крім музею рідкісної книги та виставки живопису, туристи також люблять бувати на оглядовому майданчику. Приїжджають цілими сім'ями, а іноді навіть весіллями. Щорічно бібліотеку відвідує 150 тис. туристів (<http://bit.ly/ue21d8>).

«Музей книги»
Національної бібліотеки Білорусі

Значний досвід у розвитку бібліотек як інформаційних центрів культурного, краєзнавчого та екологічного туризму накопичено бібліотеками Росії.

У структурі окремих бібліотек створено відповідні підрозділи, наприклад Національна бібліотека Республіки Бурятії має інформаційний центр культурного туризму бібліотеки, де діє Бюро інформаційного супроводження туристів, завдяки якому користувачі знайомляться з туристичними ресурсами і культурним надбанням Бурятії. Налагоджені ділові контакти з Агентством з туризму, турфірмами республіки. Розвивається видавнича діяльність бібліотеки у сфері туризму. Створюються різноманітні електронні бази даних про історичні та пам'ятні місця тощо. Основні завдання центру – створення банку даних туристичних ресурсів та послуг, рекламно-інформаційне забезпечення, просування туристично-рекреаційного комплексу Бурятії на світові та російські ринки. Використовуються різні варіанти інформаційних рішень: аудіовізуальні форми, відеофільми, віртуальні програми та тури, друкована продукція, електронні бази даних тощо. Подібні центри функціонують і в публічних бібліотеках. Їхні назви різноманітні: центр культурного туризму, інформаційний центр

рекреаційного туризму, візитно-інформаційний центр з туризму, центр з інформаційно-рекламного просування провінційного туризму тощо.

Окремі бібліотеки затверджують відповідні програми у співпраці та за підтримки влади, наприклад, публічна бібліотека м. Улан-Уде розробила і затвердила муніципальну цільову програму «Розвиток туризму в м. Улан-Уде», яку фінансує місцева влада. Бібліотеки створюють мультимедійні матеріали про регіон, туристичну інфраструктуру, оцифровують місцеві матеріали, створюють різноманітні вебпортали, сайти, бази даних (наприклад, створено вебпортал про озеро Байкал (<http://www.baikal-center.ru/>), сайт про Прибайкальський район (<http://az-kozin.narod.ru/>), енциклопедію Прибайкалля (<http://bit.ly/tJWhXX>), фактографічні бази даних «Індустрія гостинності Прибайкальського району», «Інформаційні ресурси культурного туризму Прибайкальського району», електронний каталог «Народні майстри Прибайкалля» (<http://bit.ly/rAIOxD>) тощо).

В Омській ОУНБ ім. О. С. Пушкіна створено бюро туризму, засноване в серпні 1998 року і яке діє донині. Бюро є одним зі структурних підрозділів бібліотеки, яке має офіційну ліцензію на здійснення туристичної діяльності. Основним його завданням є розвиток культурно-пізнавального, освітнього та оздоровчого туризму.

Свердловська обласна бібліотека для дітей та юнацтва ініціювала створення мапи казкових героїв, які походять з їх місцевості (<http://bit.ly/uxCK93>). Таким чином, вони з казкових героїв створили регіональний туристичний бренд і бібліотека стала активним суб'єктом внутрішнього туристичного бізнесу, використовуючи казкові образи, пов'язані з власною місцевістю.

Гарним прикладом цікавої та різносторонньої туристичної роботи є бібліотеки Хабаровського краю.

Бібліотеками розробляються виставкові проекти. Однією з популярних форм є виставка-подорож (як правило, з атрибутикою географічних об'єктів або культурних брендів територій у межах представлених маршрутів). Так, у ЦРБ Верхньобуреїнського муніципального району популярна виставка-скриня, серед аксесуарів якої – скринька з інформаційно-рекламними матеріалами про подорожі, глобус, іграшки-символи країн, яким присвячені розділи виставки. Як інтерпретація використовується виставка-рюкзак.

Готуються рекомендаційні покажчики літератури, довідники, інформаційні буклети: «Знаешь ли ты свой город?» (рекомендаційний покажчик по м. Комсомольську-на-Амурі) та ін.

Створюються тематичні сайти, що знайомлять з історією поселень. Так, у Верхньобуреїнській МЦБС, крім бібліотечного сайту в базі ЦРБ, створений сайт «Сокровища Буреинских сопок», що надає інформацію як про район в цілому (символіка, дослідники, сторінки історії, гідрографія, природа, підприємства, населення, почесні жителі району, літературне життя тощо), так і про кожен населений пункт зокрема.

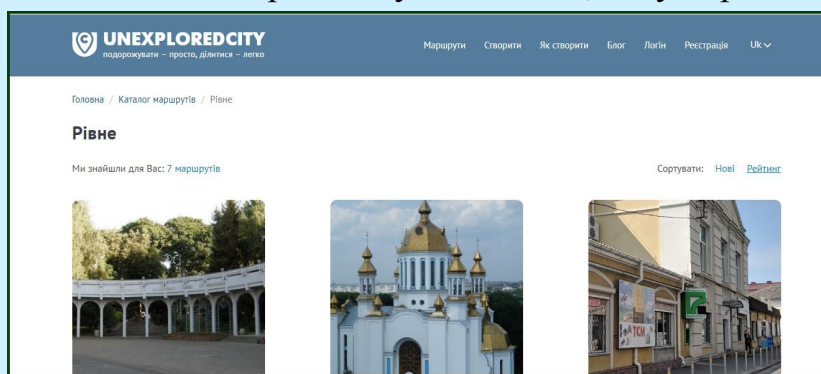
Розробляються електронні вікторини та екскурсії: «Под парусом Хабаровск взлетает в высоту» (екскурсія містом Хабаровськ), «Читаю город: к 150-летию Хабаровска» (екскурсія містом); «Историческая экскурсия «Памятники Хабаровска рассказывают».

Увійшли в практику роботи мультимедійні відеоподорожі: «Легенды и были седого Амура: историческое путешествие по Хабаровскому краю», «Флора Хабаровского края».

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

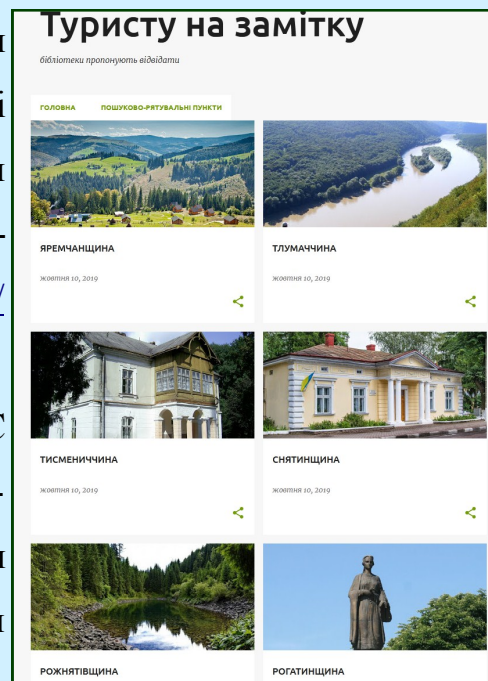
У 2018 році за підтримки гранту голови Рівненської ОДА та голови обласної ради на реалізацію творчих проєктів Рівненською ОУНБ був реалізований проєкт «Створення онлайн-гїду екскурсійними маршрутами Рівного», під час якого була створена віртуальна карта найстаріших вулиць центру Рівного, 3D-панорами цих вулиць та найцікавіших об'єктів, аудіоверсії екскурсійних маршрутів найстарішими вулицями центру Рівного; понад 40 інформаційних повідомлень, 40 фото сучасних видів найстаріших вулиць міста, 8 аудіорозповідей, 9 3D-панорам вулиць.

Матеріал був опублікований на сайтах «Рівненщина туристична», «Найкращі туристичні маршрути містами України», «Мандруй Україною», «Poly. Досліджуйте світ у 3D». Ці ресурси через мобільні додатки надають швидкий доступ до туристичної інформації молоді, активним користувачам інтернету. Підкасти з екскурсіями найстарішими вулицями Рівного для людей з інвалідністю по зору доступні на сайті обласної бібліотеки.

Підготовлено низку промоційних рекламних матеріалів: банер про туристичні об'єкти та послуги бібліотеки, закладка «Пізнай історію Рівного разом із бібліотекою», магніт-сувенір, буклет «Рівне літературне», листівки «Прогулянки найстарішими вулицями Рівного». Створений онлайн-гїд екскурсійними маршрутами Рівного забезпечив розвиток туристичної привабливості Рівного, продемонстрував збережені найцікавіші архітектурні, природні, сакральні, культурні, історичні об'єкти міста. Екскурсійні послуги бібліотеки набули популярності, про що свідчать чисельні відгуки туристів на сторінках соцмереж бібліотеки, замовлення екскурсій туристами з різних міст України та закордону (<https://bitly.su/356dV>).

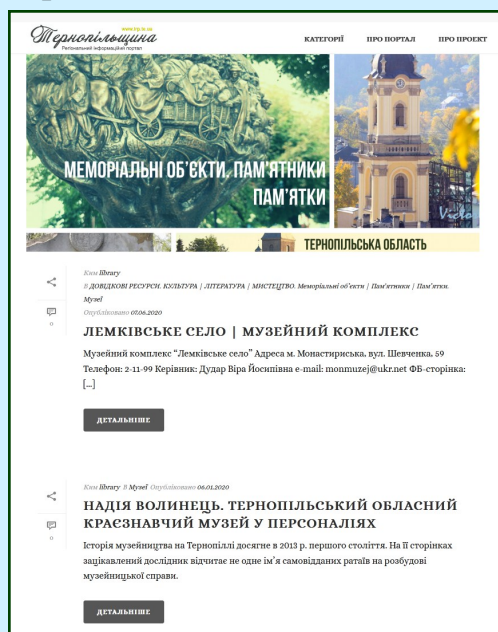
На сайті Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка створено рубрику «Туристу на замітку», в якій у вигляді статей подано інформацію про пам'ятні місця, фотоматеріали, контакти турфірм. Інформацію для туристів допомагали готувати центральні районні бібліотеки Івано-Франківщини, до яких мандрівники та гості краю також можуть звертатися з різноманітними краєзнавчо-туристичними запитамми (<https://turystunazamitku.blogspot.com/>).

«Туристу на замітку», Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка

Тернопільською ОУНБ за участі районних ЦБС створено загальнодоступний універсальний віртуальний ресурс Регіональний інформаційний портал «Тернопільщина». Завдання порталу – представлення соціально важливої, цікавої інформації краєзнавчого характеру.

Регіональний інформаційний портал є одним з видів інформаційних послуг, які Тернопільська ОУНБ надає своїм користувачам. Він пропонує ефективні засоби систематизації й публікації краєзнавчих матеріалів, забезпечує систематизацію регіональних інтернет-ресурсів, дозволяє розповсюджувати універсальну інформацію про Тернопільський край у глобальній мережі.

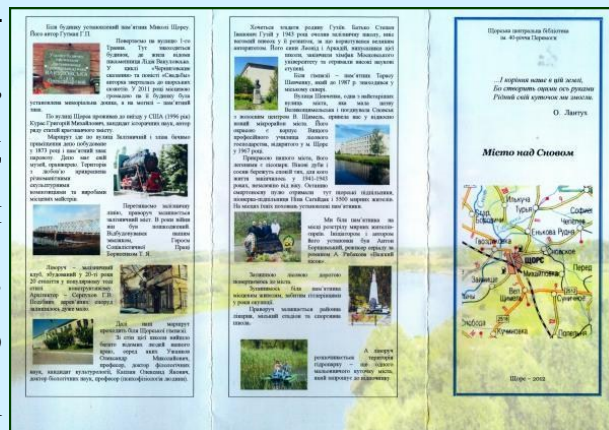

Регіональний інформаційний портал «Тернопільщина»

Інформація згрупована за розділами, що репрезентують усі сфери життя Тернопільщини: туризм, туристичні агенції, туристичні маршрути; бази відпочинку, готелі, кемпінги; кафе, бари, ресторани; театри, кінотеатри; меморіальні об'єкти, пам'ятники, музеї; пам'ятки природи, парки; церкви, монастирі, культові споруди тощо. Поряд з фірмою чи послугою вказано адресу, контактні дані, вартість.

Робота над наповненням та оновленням контенту порталу триває постійно (<https://irp.te.ua/>).

Туристичні маршрути рідною Сновщиною розробили і бібліотекарі Сновської ЦБС, видавши друком брошури «Місто над Сновом» (екскурсія м. Сновськ), «Відкрий для себе рідний край» (с. Великий Щимель), «Подорож від скіфських часів до сучасності» (с. Гірськ). Також бібліотекарі створили рубрику «Туристично-рекреаційний потенціал Сновського району», де розповідають про історію району та районного центру, туристично-екскурсійні об'єкти та об'єкти туристичної інфраструктури краю (<https://bitly.su/C9FibY>).

Брошура «Місто над Сновом»

Сьогодні практикується створення на базі обласних, міських та сільських бібліотек краєзнавчих музеїв та куточків, музеїв книги, народного промислу тощо.

Експонати «Музею книги»

На базі порталу Херсонської ОУНБ ім. Олесе Гончара створено сайт «Музей книги» (<https://bitly.su/BuJvGMe1>), який є його частиною, і надає можливість віртуальної подорожі по сторінках видавничих раритетів, знайомить не тільки з примірниками рідкісних видань бібліотеки, а й з цікавими експонатами із зібрань місцевих колекціонерів, цінними документами музейних бібліотек.

Ідея створення своєрідного музею книги в Херсонській ОУНБ ім. Олесе Гончара перетворилась у реальність разом із заснуванням відділу рідкісних видань (1994), де поступово зосередилася основна частина книжкових цінностей книгозбірні.

У бібліотеці зберігається понад 27 тис. документів з усіх галузей знань, що є складовою частиною національної культурної спадщини. Це книги, брошури, образотворчі, нотні видання та доволі значний масив періодики з фондів основного книгосховища, відділу рідкісних видань і краєзнавчого відділу.

Справжньою окрасою фондів є колекція стародруків (1738–1830). Найбільш численною частиною рідкісного і цінного фонду є друки XIX – початку XX століть, серед яких прижиттєві видання видатних митців слова, відомих політичних діячів,

істориків, науковців, взірці поліграфічного мистецтва тощо. Постійно поповнюється зібрання книг з автографами, екслібрисами, колекція мініатюрних та малоформатних видань. Не менш цінну частину бібліотечного фонду становлять україномовні та краєзнавчі видання XIX – початку XX сторіччя, книги, видані в роки Другої світової війни, особисті зібрання творів друку, рукописні матеріали тощо (<https://lib.kherson.ua/projects.htm>).

На базі Олишівської ПБ (Чернігівська область) створено музей-осередок традицій «Олишівська хата». Під музейні експонати виділили простору кімнату. Олишівська скарбниця старожитностей містить зразки автентичного жіночого та чоловічого одягу, рушники, домоткані килими, ікони, предмети побуту (лавки, столи, скриню, праски, гончарні вироби тощо), колекцію виробів із соломи (експонати датуються XIX – XX століттям), колекцію колодок відомого в селищі майстра-чоботаря Михайла Семеновича Лапи, зразки картин народного малярства та старі чорно-білі світлини.

Фото у музеї-осередку традицій «Олишівська хата»

У грудні 2012 року при бібліотеці № 2 для дітей Тернопільської міської ЦБС відкрито музей «Літературне Тернопілля» (<https://bitly.su/9c4Y2x>). Експозиція музею розповідає про розвиток літературного процесу краю від найдавніших часів до сьогодення.

Основою фондів музею стали книги, документи, особисті речі, світлини та картини з приватних колекцій та архівів письменників та літературознавців краю.

Метою роботи музею є збереження літературного надбання краю, згуртування громади міста для відродження славетних традицій красного письменства Галичини. Бібліотека-музей тісно співпрацює з Тернопільським обласним об'єднанням НСПУ, Державним архівом Тернопільської області, обласним краєзнавчим музеєм, товариством «Просвіта», освітніми закладами та іншими організаціями (<https://bitly.su/9c4Y2x>).

Наприкінці 2019 року постійну мініекспозицію українських старожитностей Чернігово-Сіверського краю відкрили у Чернігівській міській бібліотеці ім. М. Коцюбинського. На виставці представлені зразки народного вбрання, рушники, предмети вжитку.

Мініекспозиція українських старожитностей Чернігово-Сіверського краю

Також бібліотекарі книгозбірні створили Центр поліської автентики. Цей проєкт поєднує збереження, дослідження та популяризацію українського автентичного одягу, прикрас, предметів побуту. Він має стати не лише привабливим туристичним об'єктом, але й допомагатиме зберігати унікальні зразки традиційної матеріальної та духовної культури Чернігівщини. Музейні експонати поділяються на три основні експозиційні розділи: «Український старовинний костюм», «Предмети домашнього вжитку та побуту», «Український рушник».

Крім того, Центр займатиметься не лише музейною діяльністю, а й реконструюватиме традиційні обряди з українською музикою та традиційними українськими стравами, проводитиме майстер-класи народних ремесел, створюватиме тематичні фотозони, виставкові експозиції; знайомитиме місцеву громаду з традиціями та звичаями свого регіону, особливостями поліського строю, вишивки, зав'язування хусток, розписування писанок, стравами (<https://bitly.su/6SzDjQ>).

Гордістю бібліотеки Білопільської ЦБС (Сумська область) є музей українського письменника, поета, драматурга, представника символізму Олександра Олеся. У бібліотеці встановлено бюст митця, оформлено музейну кімнату, в якій зібрано його прижиттєві видання, особисті речі, матеріали про життєвий і творчий шлях. У 2003 році музейна кімната одержала офіційний статус музею (<https://bitly.su/X0w0GZSO>).

БІБЛІОТЕКА-МУЗЕЙ: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ДОСЯГНЕННЯ

Формування ідеї створення музею в бібліотеці сягає стародавніх часів. У багатомісячній історії книжності бібліотека поєднувалася з музеєм, який часто існував поряд, в одному приміщенні як єдиний культурно-освітній центр (наприклад, бібліотека при Олександрійському Мусейоні III століття до н.е.), коли збирачі книг стали приєднувати до своїх книжкових зібрань інші предмети культури і повсякденного побуту. В середні віки у бібліотеках, крім численних рукописних книг, знаходилися ікони, атласи, морські карти, картини, креслення та інші предмети. З часом колекції доповнювалися різними артефактами культури та мистецтва й надалі складались в самостійні експозиції. Часто книжкові зібрання музею ставали основою нової бібліотеки.

У розвинутих країнах Західної Європи бібліотеки-музеї починають з'являтися з середини XIX століття. Вони створювалися при великих бібліотеках як культурні, наукові, розважальні комплекси. Однією з перших бібліотек-музеїв була бібліотека-музей при «Гранд-Опера» («Grand Opera», 1669) в Парижі, яка була заснована в 1866 році в приміщенні Оперного театру і зараз має п'ять експозиційних залів.

Початок 1970-х років характеризується своєрідним сплеском музеєфікації бібліотек, який охопив частину книгозбірень світу, зокрема й України, де переважно при сільських бібліотеках почалося активне створення історико-краєзнавчих та історико-етнографічних музеїв. Цей масовий за своєю природою рух в країні, що зародився «знизу» без відповідної вказівки керівних установ, свідчив про загальну потребу в пізнанні національної історії та збереженні історичних пам'яток, про розвиток духовної культури народу певного регіону, а також про його прагнення до самоідентифікації. Таким чином, активізацію музейної діяльності бібліотек логічно розглядати як спосіб збереження цілісності культури в умовах швидкого старіння соціально значущої інформації, намагання протистояти уніфікації і нівелюванню етнографічних та регіональних аспектів культури.

Прояви музеєфікації у бібліотечній справі вносять суттєві корективи не тільки в зміст діяльності бібліотек, а й формують нові функції, види бібліотек, якісно та організаційно перетворюють бібліотечну діяльність у багатьох виробничих напрямках (формуванні та організації фондів, підготовці кадрів, використанні форм і методів обслуговування користувачів, організації бібліотечного простору тощо).

У кінці ХХ століття у світі та в Україні почали створювати **віртуальні бібліотеки-музеї** – організовані сукупності образів документів, які представлені в електронній формі, і образ яких можна тиражувати і передавати на відстані. Поява комп'ютерів, телекомунікацій надала можливість бібліотекам, архівам, музеям створювати інформаційний продукт, який значно розширює їхню трансляційну функцію і забезпечує подальшу демократичність культури, її доступність.

На думку більшості дослідників, **бібліотека-музей** – це багатофункціональний культурно-просвітницький та науковий некомерційний заклад, який формує та зберігає бібліотечні і музейні фонди (документи), проводить інформаційну, просвітницьку і науково-дослідну роботу для організації локального культурного мікросередовища. Бібліотека-музей існує та підтримується державою, власником або на громадських засадах для зберігання, вивчення та публічного представлення музейних документів і бібліотечних колекцій. Бібліотека-музей як професійне об'єднання зусиль фахівців (здебільшого бібліотечних та музейних), меценатів, любителів та ентузіастів музейної справи, створюється в напрямі розвитку і вдосконалення музейної діяльності бібліотеки та наближення фондів унікальних документів до користувачів.

Залежно від характеру і змісту експозиції (за С. Матліна) бібліотеки-музеї поділяються на:

- історико-етнографічні та історико-краєзнавчі;
- меморіальні, зокрема літературні;
- бібліотеки-музеї народного мистецтва.

Сюди доречно додати такий різновид, як бібліотеки-музеї історії бібліотеки або бібліотечної справи.

Меморіальна бібліотека-музей висвітлює біографію відомих видатних осіб та родин крізь призму різних історико-культурних явищ або важливих подій чи місць,

пов'язаних із розвитком господарства, культури краю, а також фактів, що стосуються бібліотеки або формування її бібліотечного та музейного фондів. До цього різновиду належать також літературні бібліотеки-музеї, профіль експозиції та фондів яких розкриває життєвий та творчий шлях місцевих письменників, відомих літераторів – вихідців краю, літературне життя району чи області, історію певних творів тощо.

Близькими до зазначеного різновиду є **історико-краєзнавчі** та **історико-етнографічні** бібліотеки-музеї, які на прикладах письмових документів та речей культури і побуту також розкривають певні історичні факти, події та періоди розвитку матеріальної та духовної культури регіону. Краєзнавчий фонд (книги, періодика, електронні видання, кіно-, фото-, аудіодокументи, брошури, буклети), як правило, виокремлюють з основного фонду. Популяризації та поширенню краєзнавчих знань сприяють підготовлені літературні нариси, бібліографічні покажчики (персональні та тематичні), календарі, буклети про музейні експозиції відповідної тематики. Деякі бібліотеки-музеї мають культурно-мистецький напрям експозиції та фондів (наприклад, народного мистецтва), що розкривають різні жанри художнього мистецтва (переважно народного), творів художників певного краю.

Відповідно до характеру музейної роботи книгозбірні, особливостей функціонування її музейного відділу бібліотеки поділяються на (за Ю. Демченко):

- бібліотеки-музеї;
- музеї-бібліотеки;
- бібліотеки з бібліотечним музеєм;
- мінімузей у бібліотеці тощо.

Музей-бібліотека – це бібліотека, що поглиблено займається гуманітарними дослідженнями, втілює в цьому напрямі свої здобутки у вигляді тексту (зокрема, публікацій) та певних предметів (зокрема, музейних), намагається відповідати на широкі інформаційні та культурні запити користувачів, а також на вузькоспеціальні запити за профілем своєї наукової діяльності.

Мінімузей в бібліотеці – це невелика за обсягом музейна колекція (або постійна виставкова музейна експозиція, куточок, кімната), яка, як правило, офіційно та документально не оформлена належним чином. Часто мінімузеєм

називають невелику за кількістю експонатів та займаної площі музейну експозицію в книгозбірні, що сприяє пропаганді книг та читання, організації дозвілля читачів.

Усі бібліотеки-музеї виконують певні спеціалізовані меморіальні функції щодо конкретних феноменів минулого, однією з поширених форм реалізації яких є створення в бібліотеках музейних експозицій, що розподіляються на три групи:

1. Музейні експозиції, що існують відокремлено в бібліотеці-музеї як вторинний елемент системи.

2. Музейні експозиції, що є частиною меморіального комплексу, який складається з кількох відокремлених елементів, пов'язаних єдиною тематикою (наприклад, ті, що належали одній епосі чи історичній особі тощо).

3. Музейні експозиції, що є сукупністю частини фонду книгозбірні та інших елементів, об'єднаних не тільки загальною тематикою, а й довідково-бібліографічним апаратом.

Часто ініціатива перетворення публічної книгозбірні на бібліотеку-музей належить саме її працівникам.

Визначення моделі бібліотеки-музею в сільській місцевості залежить від напряму саме краєзнавчої роботи книгозбірні. На практиці кількісну перевагу мають історико-краєзнавчі та літературно-меморіальні музеї при бібліотеках. Успіх роботи бібліотеки-музею полягає в тому, що експонати «працюють» поряд з книгою, увиразнюючи її інформаційну складову, що значно посилює вплив на користувачів. Фахівці бібліотеки-музею ведуть активну роботу зі збереження культурної спадщини, народних традицій, ремесла, промислів, фольклору певної місцевості або регіону. Фактично вони надають комплекс послуг з організації дозвілля, проводять масові заходи, заняття в гуртках, аматорських об'єднаннях тощо.

Організація та створення бібліотек-музеїв полегшується завдяки існуванню та розвитку в бібліотечній практиці таких сфер діяльності:

- науково-дослідна робота з рідкісними і цінними виданнями;
- використання методів музейної роботи у створенні меморіальних книжкових виставок, музейних експозицій та меморіальних куточків у бібліотеці;
- вивчення історії бібліотеки та формування її колекцій як об'єкта дослідницької та музейної діяльності;

- проведення історико-краєзнавчої роботи та комплектування фонду краєзнавчої літератури;
- організація виїзних експозицій разом з музейними установами;
- проведення екскурсій та різних форм культурно-масової роботи.

Так, наприклад, завідувачка бібліотеки с. Сугарівське Сахновщинської ЦБС Харківської області Т. Побідинська поставила за мету у 2005 році створити бібліотеку-музей: зібрати, оформити, зберегти і надати користувачам джерела та інформацію про рідний край, людей села. При оформленні та розстановці історичних експонатів та літератури бібліотекарка сформувала такі основні напрями: історичний, народознавчий, географічний, екологічний, літературне краєзнавство, видатні люди рідного краю. Нині ця бібліотека-музей займає дві просторі кімнати зі стендами та виставками. Поряд із музейними експонатами, зібраними Т. Побідинською та активом бібліотеки, оформлено також книжкові виставки. У книгозбірні систематично поповнюється архів спогадів старожилів. Завідувачка бібліотеки-музею проводить екскурсії-бесіди за історико-краєзнавчими, літературними та етнографічними матеріалами експозицій.

Функції та зміст роботи бібліотеки-музею визначаються як родом діяльності, так і призначенням цієї установи. Її організація сприяє залученню широких верств населення, зокрема молоді, до здобутків культури і наукової думки, напрацьованих людством протягом історичного розвитку.

Основними документами для існування та діяльності бібліотек-музеїв є: «Положення про бібліотеку-музей», уніфікований «Паспорт бібліотеки-музею», «Тематико-експозиційний план» (відповідно до профілю діяльності), «Книга обліку експонатів», «Книга актів прийому-передачі експонатів», «Інвентарна книга», «План роботи бібліотеки-музею», де зафіксовано опис майбутньої експозиції із зазначенням її мети, завдань, послідовним переліком тем, підтем, комплексів і груп документів (повідомлення органів влади; виявлення партнерів; листування; забезпечення придбання або виготовлення стендів; оформлення куточків експозицій, стелажів; виявлення, збір, облік, систематизація, підготовка до представлення документів та музейних предметів) тощо, «Книга реєстрації актів прийому-передачі експонатів».

Основні труднощі, з якими стикаються бібліотеки-музеї:

- невизначений статус;
- недостатнє фінансування;
- брак розгалуженого методичного забезпечення музейної діяльності книгозбірень та певних знань з музеєзнавства у бібліотекарів.

Як правило, експозиція у бібліотеці-музеї передбачає представлення матеріалів у певному логічному порядку або за такими найбільш поширеними принципами розміщення документів, як хронологічний, географічний, етнокультурний або предметно-тематичний. Фонд бібліотеки-музею формується відповідно до виду бібліотеки, інформаційних потреб населення, історичних, економічних, культурних та інших особливостей регіону.

Рішення про відкриття бібліотеки-музею (перереєстрація бібліотеки у зв'язку зі зміною назви) приймається державним органом, у підпорядкуванні якого знаходиться бібліотека, на підставі поданих документів про створення у бібліотеці музейного зібрання, відповідної експозиції, заяви завідувача бібліотеки за погодженням з керівництвом.

За адміністративно-територіальним принципом бібліотека-музей може входити до складу ЦБС на правах філії та мати статус юридичної особи. Основними джерелами її фінансування є кошти місцевого бюджету. Додаткове фінансування може здійснюватися коштом фізичних та юридичних осіб, одержаних від господарської діяльності, надання платних послуг, пожертвувань та інших джерел, не заборонених законодавством.

Існують зовнішні та внутрішні проблеми організації і функціонування бібліотек-музеїв:

1. Переважна більшість бібліотек, де фактично функціонують музеї, не мають офіційного статусу на муніципальному рівні і підтримують додаткові «музейні зобов'язання» на власному ентузіазмі.

2. Відсутні методичні розробки з питань роботи з документами музейного значення з урахуванням специфіки бібліотеки.

3. Існує також проблема обліку музейних колекцій, оскільки вони не перебувають на балансі бібліотеки.

4. Фінансові проблеми: неможливість включити музейні експонати в бюджетне фінансування і труднощі ведення бухгалтерського обліку.

Багато бібліотек ведуть музейну роботу у формі експонування музейних предметів та рідкісних книжкових видань і замість назви «музей», використовують такі визначення, як «музейна кімната», «музейний куточок», «колекція документів», «зібрання документів» та ін. На думку дослідниці Є. Борисової, слід чітко розмежовувати поняття «музейний предмет», цінність якого визначається на основі експертизи, і «меморіальний предмет». Музеї, що функціонують як підрозділи інших закладів, зокрема бібліотек, мають перебувати на обліку у відділах культури районних адміністрацій чи виконкомів міських рад.

Розв'язання вищеперерахованих проблем потребує прийняття на державному рівні типового Положення про бібліотеки-музеї, створення методичного та координаційного центру з питань музейної діяльності бібліотек, внесення змін до бібліотечно-го та музейного законодавства та створення нормативно-правової бази для діяльності бібліотек-музеїв, введення в навчальні курси бібліотечних навчальних закладів дисциплін, присвячених музейній діяльності бібліотек.

У бібліотеці-музеї користувач не просто отримує різноманітну інформацію, він може упевнитися в ній за допомогою музейних (меморіальних) предметів. Музейні експозиції в бібліотеках являють собою особливі художньо-наукові реальності, завдяки яким постає втрачена дійсність, створюється можливість встановлення духовного зв'язку з минулими поколіннями і вводиться в науковий обіг нова, перевірена інформація. Історія є стрижнем бібліотеки-музею, яка представлена як історія людського суспільства та культури, зокрема літератури і мистецтва або науки і техніки, що відображається у виданнях, рукописах, речах та інших документах.

ТУРИСТИЧНИЙ ПУТІВНИК ВІД А ДО Я

Путівник – це друкований, електронний чи аудіовізуальний довідник, присвячений якому-небудь місту, музею, туристичному місцю, маршруту тощо. Завдання путівника полягає в тому, щоб познайомити туриста з невідомим місцем, регіоном чи цілим музейним комплексом.

На що треба звернути увагу під час створення туристичного путівника?

Текстова частина

Перш за все, уявіть, що ви пишете не про своє місто / село, де і так все знаєте, а про якесь інше, де ви ніколи не були, і куди збираєтесь поїхати вперше як турист.

З матеріалу має бути зрозуміло, навіщо взагалі їхати в це місто. Це означає, що розділ «Визначні місця» має бути чимось заповнений. Для початку вам треба з'ясувати, що в місті / селі є цікавого для людини, яка приїхала сюди вперше: старі будівлі, церкви, замки, музеї, унікальні історичні, екологічні місця тощо

Якщо в місцевості, про яку ви складаєте путівник, є декілька музеїв (красназнавчий, художній, музей декоративно-прикладного мистецтва...), спробуйте розповісти, що цікавого є в цих музеях, чим вони особливі, чому їх варто відвідати. Не забудьте також про години роботи, адреси, контактну інформацію: вам це, можливо, не так важливо, а ось людині, що вперше їде до міста – для планування маршруту це дуже необхідно. Якщо музеїв не один і не два, виберіть найголовніші і незвичайні. Навряд чи когось зацікавить шкільний музей, а ось звичайний красназнавчий музей цілком може стати цікавим мандрівнику, особливо якщо в ньому є рідкісні експонати (напишіть, які саме!).

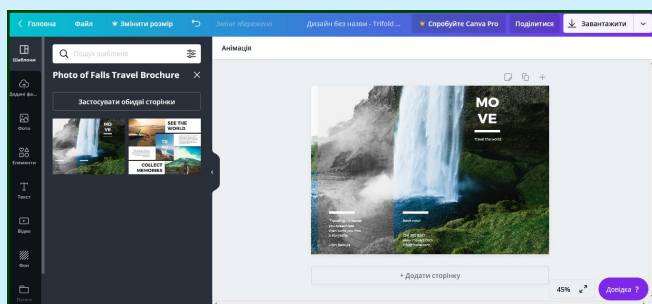
Такий принцип стосується всіх розділів путівника: не вивалюйте на читача список усіх церков, кафе, торгових центрів тощо. Пам'ятайте, що сама по собі назва (церква Святого Миколая, кафе «Круасан» чи торговий центр «Калита») нікому ще ні про що не говорить. Чи варто мандрівнику витратити час, щоб їхати на окраїну й поглянути на церкву Святого Миколая?

Списки з десятків об'єктів ще не роблять статтю путівником. Важливо розповісти про всі визначні місця; написати, коли вони побудовані, чим і чому цікаві.

Так само необхідні короткі описи кафе і ресторанів (чи є обслуговування? чим годують? що є такого, що запам'ятовується?). Не піддавайтесь бажанню перерахувати всі підприємства громадського харчування, які є у вашому місті. Мандрівникам важливо знати, де поїсти в центрі міста, в околицях вокзалів і головних пам'яток. Кафе поруч з вашим будинком може бути дуже хорошим, але навряд чи варто туди йти, якщо в центрі є кафе не гірше, а вже торговий центр у п'ятому мікрорайоні Заріччя – відверто зайва інформація, яка лише захламлює путівник.

Оформлення путівника (для друку)

Щоб зробити якісний туристичний путівник, можна звернутися до професійних поліграфічних агентств, які зроблять роботу з нуля: змакетують, оформлять, роздрукують. Звичайно такий путівник виліється в копійчину. А якщо набратися терпіння й відкритися новому досвіду, можна самостійно змакетувати й оформити путівник за допомогою безкоштовних онлайн-сервісів. Ось деякі з них:

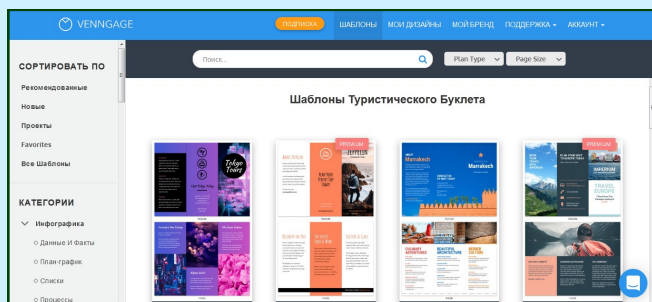

Canva – конструктор брошур із професійним оформленням. За допомогою конструктора Canva можна створити гарну туристичну брошуру без жодного клопоту. Просто додайте індивідуальні елементи,

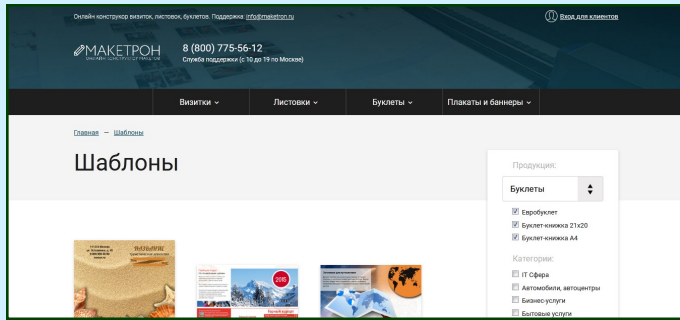
персоналізуйте шаблон відповідно до своїх потреб – і унікальна брошура, зроблена власноруч, готова.

Бажаєте створити щось незвичайне? Розробіть дизайн брошури з нуля! З інструментами Canva, що підтримують перетягування, кожен може створити незрівнянні брошури незалежно від досвіду у сфері дизайну.

Конструктор Canva допоможе вам створити брошуру, яку неможливо не помітити (<https://bitly.su/A3mY>).

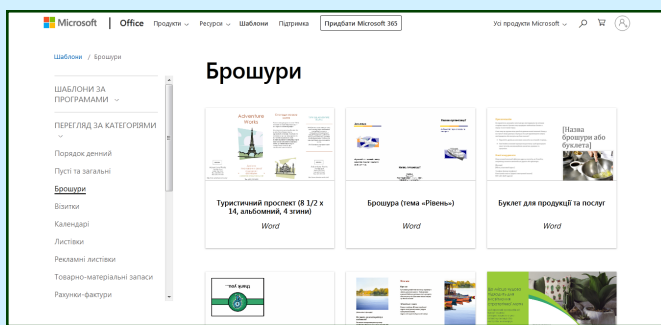

Venngage – конструктор, який допоможе створити змістовну та інформативну туристичну брошуру як онлайн, так і в друкованому вигляді за лічені хвилини (<https://bitly.su/H4bozx63>).

Макетрон – конструктор дозволяє швидко зробити макет візитки або листівки на основі великого каталогу шаблонів або з нуля. Фінальний макет відповідає технічним вимогам, тому після створення макета ви зможете використовувати його для друку продукції в будь-якій друкарні.

На поточний момент можна використовувати чотири варіанти конструктора: візитки, листівки, буклети і плакати. Для кожного типу продукції можна підшукати варіант оформлення в каталозі шаблонів (<https://bitly.su/tOaDa4>).

Конструктор для створення брошур Microsoft – шаблони для брошур цього конструктора виглядають гарно і можуть бути швидко використані завдяки порадам щодо того, як впорядкувати відповідний вміст, додавати фотографії тощо. Конструктор має шаблони для складених вдвічі брошур, які можуть використовуватись різноманітними службами та організаціями, зокрема шаблон туристичної брошури. Щоб створити брошуру, завантажте її шаблон в програмі Word. Ви можете навіть додати форму замовлення та адресу до шаблону брошури для негайного відправлення. Усі шаблони брошури можуть бути роздруковані для розповсюдження або розсилки (<https://bitly.su/nQVXU62>).

ДЖЕРЕЛА

1. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк // Все о туризме: туристическая библиотека : обзорный туристический квартал. – Электрон. текст. данные. – Режим доступа: <https://bitly su/Q6KUW0> (дата обращения: 01.07.2020). – Название с экрана.

2. Краеведческий туризм как библиотечный бренд / Министерство культуры Саратовской области ; ГУК «Обласная универсальная научная библиотека» ; материал подгот. А. Е. Есипенко ; ответствен. за вып. Л. А. Канушина // Calameo : сервис для публикации материалов в Интернете. – Электрон. текст. данные. – Саратов, 2017. – Режим доступа: <https://bitly su/MwvS> (дата обращения: 01.07.2020). – Название с экрана.

3. Краеведческий туризм как форма библиотечной работы: методические рекомендации, библиография в помощь продвижению краеведческой литературы / Централизованная библиотечная система города Ярославля, Центральная библиотека имени М. Ю. Лермонтова; сост. Н. И. Фондо. – Ярославль, 2018. – 21 с. – Режим доступа: <https://bitly su/Pm6s> (дата обращения: 01.07.2020). – Название с экрана.

4. Маковець О. Томас Кук і алкогольіки: навіщо вигадали сучасний туризм / Олена Маковець // WAS. – Електрон. текст. та зображув. дані. – Режим доступу: <https://bitly su/J117Ie> (дата звернення: 01.07.2020). – Назва з екрана.

5. Матлина С. Нужны ли библиотекам музейные подразделения? : О библиотеках-музеях и мемориальных библиотеках / С. Г. Матлина // Библиотечное дело. – 2007. – № 18. – С. 2–6.

6. Национальную библиотеку ежегодно посещает 150 тысяч туристов // Туристический сервис ТЮ.ВУ : информационный ресурс о туризме и отдыхе. – Электрон. текст. данные. – Режим доступа: <https://www.tio.by/info/novosti/6597/> (дата обращения: 01.07.2020). – Название с экрана.

7. Работа общедоступных библиотек Хабаровского края по продвижению культурного туризма : консультация-обзор / Лариса Борисовна Киселева. – Электрон. текст. данные. – Режим доступа: <https://bitly su/A6bkHw> (дата обращения: 01.07.2020). – Название с экрана.

8. Соколов В. Створення, організація та функціонування бібліотек-музеїв: проблеми і досягнення / Віктор Соколов // Вісник Книжкової плати. – 2015. – № 5. – С. 21–26.

9. Соколов В. Створення, організація та функціонування бібліотек-музеїв: проблеми і досягнення / Віктор Соколов // Вісник Книжкової плати. – 2015. – № 6. – С. 23–27.

10. Соколов В. Ю. Бібліотека-музей / Віктор Юрійович Соколов // Українська бібліотечна енциклопедія. – Електрон. текст. дані. – 2016, 23 листоп. – Режим доступу: <https://bitly.su/sYG1IF> (останнє редаг.: 25.07.2019 ; дата звернення: 01.07.2020). – Назва з екрана.

11. Створення онлайн-гіду екскурсійними маршрутами Рівного // Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека / розробка: Ігор Свіст / RGN-Design. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://bitly.su/356dV> (дата звернення: 01.07.2020). – Назва з екрана.

12. Туризм // Вікіпедія. – Електрон. текст. т зображув. дані. – 2020, 3 черв., 17:22. – Режим доступу: <https://bitly.su/RqhsD> (дата звернення: 01.07.2020). – Назва з екрана.

13. Туризм і бібліотеки: найкращий зарубіжний та національний досвід : у скарбницю бібліотекарю // Бібліоміст. – Електрон. текст. та зображув. дані. – Режим доступу: <https://bitly.su/59J03> (дата звернення: 01.07.2020). – Назва з екрана.

14. Як написати добрий путівник? // Вікімандри. – Електрон. текст. дані. – 2018, 21 лют., 20:58. – Режим доступу: <https://bitly.su/PI20dQ> (дата звернення: 01.07.2020). – Назва з екрана.

ЗМІСТ

Передмова.....	2
1. Туризм: історична довідка, функції, різновиди.....	3
2. Краєзнавчий туризм у бібліотечному форматі.....	7
3. Світовий досвід.....	13
4. Вітчизняний досвід.....	16
5. Бібліотека-музей: історія, проблеми, досягнення.....	21
6. Туристичний путівник від А до Я.....	28
Джерела.....	31